

Кравчук С. М.,

здобувач наукового ступеня, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук, Українська академія друкарства

КРАВЧУК С. М.

***РИМСЬКЕ ПРАВО ЯК ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ТА ЇЇ
ВПЛИВ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ***

Сьогодні значна увага приділяється рецепції римського права. В Україні на сьогодні сформована щодо цього окрема наукова школа. Ведучи мову про рецепцію римського права, не можна не згадати про наукову школу в цій галузі, що сформувалася та існує в Україні [1]. Але у будь-яких дослідженнях не варто замикатись на собі, необхідно контактувати з науковцями не лише України, а й Італії, Німеччини, Польщі, Молдови, Югославії та багатьох інших держав, як європейських так і неєвропейських у тому числі, які вдосконалюють своє національне право використовуючи надбання римського.

Тезисно об'єктивую симбіоз моїх власних бачень, синтезованих на підставі аналізу об'ємної низки наукових джерел. Отже, найдивовижнішим, вражаючим за своїм глибинним змістом є те, що римське право пережило свій народ і продовжує себе зараз в європейській (і не тільки, як було мною досліджено) традиції. Воно зародилось в рамках невеличкої суспільної спільноти. Яка мала досить просту архаїчну систему, але найвизначнішим було те, що ця община носила національний характер, який згодом набув певних моральних особливостей і особливих індивідуалізованих рис.

Як писав І. О. Покровський: «Зародилось воно в далекій глибині часів – тоді, коли Рим являв собою ще заледве помітну пляму на території земної кулі, маленьку общину серед багатьох інших йому подібних общин середньої Італії. Як і весь примітивний спосіб життя цієї общини, римське право являло собою тоді не складну, багато в чому архаїчну систему, яка була пронизана патріархальним та вузьконаціональним характером. І, якщо б воно залишилось на цій стадії, то воно, звичайно б, було б давно по давно загубленим в архівах історії.» Автор вважає, що по суті, творцем цього права був весь світ. А Рим

став лише тим лаборантом, який перепрацював розсіяні звичаї міжнародного обігу і злив їх в єдине, вражаюче за своєю стрункістю, ціле. Універсалізм та індивідуалізм – основні засади цього цілого [2].

Поступово характер римського права наповнився відповідним рівнем свободи особистості. Свободи власності, заповітів, договорів та ін. Тобто, досить наглядно при ретельному дослідженні можна простежити у ньому зачатки людиноцентризму. Щоб в свою чергу зумовило таку його сучасну універсальність. Без цього б воно просто не прижилося. Адже, коли зникла потреба забезпечення вузьконаціональних інтересів і потреб, римське право було змушене розвиватись, вдосконалюватись, згладжувались національні особливості, які могли задовільнити лише римлянина. Римські юристи почали працювати над створенням норм, які б задовільнили і грека, і галла, і єгиптянина, і, того ж самого, римлянина. Доречно тут і зауважити, що саме римське право ввібрало у себе неабиякий вплив Стародавньої Греції. Всезагальність, універсальність – це потреба і гідного розвитку міжнародних відносин, договорів, загалом процесу нормального економічного та соціального розвитку і прогресу взагалі. Самі ж правові римські норми, під впливом таких історичних процесів та природно-розвиткових потреб, – набували рис всезагальної людської ясності, юридичної стабільності. Їх структура стає чіткою, усталеною. Зміст – загальнозрозумілим. Таке право здатне бути джерелом формування демократії суспільства та саме формується під її ж впливом, є джерелом її прояву. Це взаємозалежні і безперервні розвиткові процеси. Які є цінними складовими будь-якого суспільства. Саме таке суспільство поступово починає набирати рис правового, демократичного у сучасному правничому сенсі. Устрій також під впливом цього набуває правових рис.

Римське право завжди випереджало правову теорію, було практичним і таким що відразу мало реальне життєве втілення, хоча і відображало подекуди вузько спрямований інтерес. Воно давно стало і є по сьогодні певною надійною зваженою базою правової думки. Саме юридичні норми римських юристів, як

індивідуальний практичний плід роботи однієї особи, почали формувати юридичне мислення загалом.

У Європі, здебільшого – західній, виник досить сильний корпус юристів, який став об'єднаним через це ж римське право. Всі вони були зайняті пошуком і вирішенням одних і тих же проблем. Така загальна дружна робота італійських, німецьких юристів, французьких та інших, свого роду «оживляла» римське право, надавала, надавала йому життєдайності, живильних рис, подекуди досить нових, які ніс у собі їх творчий науковий пошук. Право «розмовляло» з ними однією мовою. Основне «джерело», тим самим, набувало часових рис оновлення. Отже, римське право стало надійним випробуваним часом фундаментом не лише для тодішнього, минулого з точки зору сучасності, а й для нашого сучасного, тобто майбутнього з позиції того дня, про яке вони навіть не думали й не загадували у своїх найсміливіших фантазіях, що утворилось як синтез античного юридичного творення.

Сьогодні римське право вивчається і аналізується повсюдно. Таке вивчення та дослідження навіть виходить за межі Європи (скажімо, – Східна півкуля, азійські народності). Що підкреслює його базисну важливість та наповнену прикладну змістовність.

Саме тому, таке вивчення є цінним і для України. Нам ще належить багато що збагнути, переосмислити та прийняти, привести не лише законодавство у європейську відповідність, а й свідомість загалом. Рівень гуманістичного сприйняття і формування права повинен стати полісемічним, загальнолюдським та всеохоплюючим, багатоаспектним.

Римське право пройшло очищення від яскраво національних відтінків і набуло уже сучасних загальнолюдських, гуманітарних рис. Воно стало живим писаним розумом, природою самої людини. Природою суспільного життя, втіленням реальності. Одночасно, воно є і своєрідною «кармою» народів, які прагнуть кращого. Певним, не до кінця пропрацьованим досвідом, за якого ми живем і надією на майбутнє пропрацювання до якого ми всі дійдемо. Римське право стало розв'язкою нерозв'язаного, вирішенням невирішеного. Стало

сповненням надії на обов'язково прийдешне краще, людяніше і, в кінцевому підсумку – справедливіше врегулювання суспільних відносин, оскільки саме таким є іманентне покликання справжнього права, його сутність та буквально природний зміст. У кожному, на мою думку, є віра, що згодом право перестане бути викликом і стане порядком, самим життям. Воно не буде імперативно ним керувати, а буде його рівно, виважено і гармонійно нести у собі. Висловлюючись образно з цього приводу, застосовуючи певні мовні алегорії, я можу сказати, що його води будуть спокійні, сповнені гармонією і наповнені життєдайним сонячним світлом. Право, як таке, і особливо у його об'єктивно-практичному сенсі, буде відображати і саму гармонію людини, її природну сутність. А також і саме суспільство, як певний розвитковий осередок, колиску в якій людина зростає. Воно буде відкривати простір для творення, всезагальної творчості, розвитку і прогресу у т. ч. науково-технічного, але з рисами невіддільного гуманістичного розуму. Духовний зміст права покликаний бути певними «ланцюгами» для всього асоціального, обтяжливого. А сама сакральна ідея ідеального громадянина Риму стає, у зв'язку з цим, ідеєю людяного «громадянина планети», з глибоким усвідомленням неповторності творення кожного індивіда, з чітким розумінням об'єднуючих загальнолюдських потреб та наданням рівних для цього можливостей.

Pereat mundus, fiat justitia – цей відомий вислів римського права означає що правосуддя повинно відбутися, навіть якщо загине світ (за іншими дослідженими джерелами – «якщо навіть впадуть небеса», або ж «впадуть боги», як приписують Луцію Кальпурнію Пізону Цезоніну, римському консулу 58 р. до н. е., тестю Цезаря і ворогу Ціцерона). На думку азіатського дослідника Талгат Есенкулова, воно є центральним стрижнем римського права. Адже, згідно з цим девізом стародавніх римлян – вищим законом було суспільне благо (*salus populi* або *salus rei publicae*) [3]. На мою ж думку, глибинний зміст цього вислову є дещо глобальнішим і виходить далеко за межі вузьконаціонального праворозуміння, подібних інтересів, а саме – він містить у собі високий загальнолюдський зміст, відрізує всі непрямі шляхи сили «злої», деспотичної

влади для обмеження природних прав людини, окрім того – об'єднує держави (за аналогією всезагальної держави) для правового людиномірного вирішення. Водночас, це і певна прийнятна політична максима, яка містить у собі не лише благополуччя когось одного, а й щастя кожної держави, в цьому і полягає «чистий розум» і природні, буттєві зобов'язання, що претендують на «квітучо-плідний» розвиток, саме життя. Зло ж (як узагальнене поняття всього що протистоїть людяності, божественній природі) саме за своєю природою є руйнівне і суперечливе і воно завжди поступається місцем добру, хоча і з певною повільністю.

Сучасне українське право перенасичене елементами правозастосовчої діяльності, буквальної юридичної техніки, але меншою мірою, ніж би бажалось, містить загальнолюдські цінності, важливість яких є сьогодні для українського суспільства очевидною, як ніколи. Зустрічаються правові норми які є дещо відірваним від онтологічного змісту права, вони не містять первинної божественної природи, яку шукали у свій час римляни.

Визнання та гарантії прав людини продовжують бути нагальним потужним фактором і чітким орієнтиром розвитку всього світового співтовариства, що прямує до спільноти правових держав.

Список використаних джерел:

1. Римське право. Школа рецепції римського права в Україні [Електронний ресурс] – URL: http://www.big-lib.com/book/1_Rimske_pravo/58_5_Shkola_recepicii_rimskogo_prava_v_Ukraini (Дата звернення: 09.04.2017).
2. Покровский И. А. История римского права [Електронний ресурс] – URL: http://civil.consultant.ru/elib/books/25/page_6.html (Дата звернення: 09.04.2017).
3. Талгат Есенкулов Религиозные истоки современной системы права [Електронний ресурс] – URL: http://www.idmedina.ru/books/history_culture/minaret/16/esenkulov.htm (Дата звернення: 09.04.2017).